

LEONARD
KOREN

Wabi-Sabi
Pentru artiști,
designeri, poeți
și filosofi

Traducere din limba engleză
de Ema Stere

Corectură: Rodica Crețu

Copertă: Petru Șoșa

DTP: Răzvan Nasea

Coordonare editorială: Doru Someșan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOREN, LEONARD

Wabi-sabi pentru artiști, designeri, poeți și filosofi / Leonard Koren. -

București : Editura Vellant, 2019

ISBN 978-606-980-080-2

1

Titlu original: *Wabi-Sabi for Artists, Designers, Poets & Philosophers*

Copyright © 1994 by Leonard Koren

© 2019 Editura Vellant

Editura Vellant

Splaiul Independenței 319

București, Sector 6

www.vellant.ro

Toate drepturile asupra versiunii în limba română
aparțin Editurii Vellant.

Cuprins

Introducere	7
Istorie și alte considerații	
O istorie confuză	15
O definiție provizorie	21
O comparație cu modernismul	25
Scurtă istorie	31
Universul wabi-sabi	
Baza metafizică a wabi-sabi	42
Valorile spirituale ale wabi-sabi	46
Starea de spirit wabi-sabi	54
Preceptele morale wabi-sabi	59
Calitățile materiale ale wabi-sabi	62
Note	75
Legendele fotografiilor	91

Introducere

Wabi-sabi este o frumusețe a lucrurilor imperfecte, nepermanente și incomplete.

Este o frumusețe a lucrurilor modeste și umile.

Este o frumusețe a lucrurilor neconvenționale.

Extincția frumuseții. Catalizatorul imediat al scrierii acestei cărți a fost un eveniment cu ceai, foarte mediatizat, care a avut loc în Japonia. E multă vreme de când estetica japoneză a wabi-sabi a fost asociată cu ceremonia ceaiului, iar acest eveniment promitea să fie o experiență wabi-sabi profundă. Hiroshi Teshigahara, care este *iemoto* (mare maestru) ereditar al școlii Sogetsu de aranjare a florilor, însărcinase trei dintre cei mai celebri și mai la modă arhitecți din Japonia să proiecteze și să construiască, fiecare, conceptul său de spațiu pentru servirea ceremonială a ceaiului. Teshigahara urma să

adauge un al patrulea design.¹ După ce făcusem mai bine de trei ore pe drum, cu trenul și autobuzul, de la biroul meu din Tokyo, am ajuns la locul evenimentului, terenul unei vechi reședințe imperiale de vară. Am fost nemulțumit să descopăr o festivitate strălucitoare, grandioasă și elegantă, aproape fără urmă de wabi-sabi. Un pavilion de ceai, lucios, în mod ostentativ confecționat din hârtie, arăta și mirosea ca o umbrelă mare și albă de plastic. Lângă el se înălța o structură din sticlă, oțel și lemn care avea intimitatea unui bloc de birouri. Singura ceainărie care se apropia de calitățile wabi-sabi pe care le anticipasem avea, la o examinare mai atentă, niște adaosuri postmoderne complet gratuite. Am înțeles dintr-odată că wabi-sabi, cândva estetica japoneză predominantă în cultura înaltă și esența recunoscută a ceremoniei ceaiului, devenea – sau devenise deja? – o specie pe cale de dispariție.²

Recunosc, frumusețea wabi-sabi nu e accesibilă tuturor. Totuși cred că este în interesul general să împiedicăm dispariția totală a wabi-sabi. Este de dorit să avem o diversitate în ecologia culturală, mai ales pentru a contracara tendința accelerată spre digitalizarea uniformă a tuturor experiențelor senzoriale, în care un „reader“ electronic se interpune între experiență și observație și toate manifestările sunt codificate identic.

Cu toate astea, Japonia, spre deosebire de Europa și, în mai mică măsură, America, păstrează un rest prețios de cultură materială. Prin urmare, în Japonia, să salvezi un univers de frumusețe de la extincție înseamnă, în acest moment, nu doar să conservi anumite obiecte sau clădiri, ci să ții în viață o ideologie estetică fragilă, în orice formă de expresie cu putință. Și cum wabi-sabi nu se reduce cu ușurință la formule sau lozinci, e într-adevăr foarte greu de salvat.

Frumusețea idealistă. Ca mulți dintre contemporanii mei, am aflat despre existența wabi-sabi în timpul căutărilor mele spirituale din tinerețe, la sfârșitul anilor 1960. Pe vremea aceea, cultura tradițională japoneză atrăgea prin „răspunsurile“ profunde pe care le dădea celor mai grele întrebări ale vieții. Wabi-sabi mi se părea o paradigmă estetică izvorâtă din natură, care reda artei de a trăi ceva bun-simț și armonie. Wabi-sabi rezolva dilema mea artistică, arătând cum poți să creezi lucruri frumoase fără să cazi în capcana materialismului descurajant care însoțește, de obicei, asemenea acte creatoare. Profund, multidimensional și greu de definit, wabi-sabi părea antidotul perfect la stilul de frumusețe sclipicios, dulceag, corporatist care, simțeam eu, desensibiliza societatea americană. Între timp, am

ajuns să cred că wabi-sabi se înrudește cu multe antiestetici care țâșnesc, invariabil, din sufletul tânăr, modern și creativ: *beat, punk, grunge* sau cum s-o mai chema următoarea.

Cartea ceaiului se întoarce. Am citit prima oară despre wabi-sabi în memorabila *Cartea ceaiului* de Kakuzo (sau Tenshin) Okakura, un volum publicat în 1906. Deși Okakura a atins multe aspecte ale wabi-sabi, s-a ferit să folosească termenul în sine. Probabil nu a vrut să-și zăpăcească cititorii cu cuvinte străine care nu erau absolut necesare discutării ideilor estetice și culturale. (Cartea a fost scrisă în limba engleză pentru un public nejaponez.) E posibil să fi evitat orice menționare explicită a wabi-sabi și fiindcă acest concept ridică probleme spinoase intelectualului japonez.

La aproape un secol după cartea lui Okakura, totuși termenul „wabi-sabi“ apare obligatoriu în practic orice carte sau articol de revistă în care se discută despre ceremonia ceaiului sau alte chestiuni ezoterice japoneze. E ciudat că cele două-trei propoziții prin care astfel de publicații descriu wabi-sabi (frazele care deschid această introducere) sunt aproape întotdeauna aceleași. Termenul se mai folosește și în derâdere, de către critici străini și autohtoni, pentru a ironiza acel

diletantism afectat pe care îl afișează unii devotați ai artelor tradiționale japoneze.

Poate că acum este un moment favorabil din punct de vedere cultural pentru a trece dincolo de definițiile standard, pentru a plonja ceva mai adânc în profunzimile întunecoase. Este spiritul în care am căutat diversele piese de wabi-sabi – oricât de sfâșiate, fragmentate și stricate ar fi ele – și am încercat să le pun la un loc într-un sistem semnificativ. Am mers până unde s-au aventurat comentatorii, istoricii și autoritățile culturale cu tradiție în wabi-sabi – și pe urmă am mai făcut câțiva pași în plus. Am citit printre rânduri, am legat intenția de situația de fapt, pentru a încerca să înțeleg întregul, holismul wabi-sabi, și a trage niște concluzii de aici.³

Rezultatul, acest volum subțirel, este așadar un prim pas nesigur, personal, către „salvarea“ a ceea ce constituia, cândva, un univers estetic cuprinzător și ușor de recunoscut.

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

O istorie confuză

Dacă îi întrebi ce este wabi-sabi, majoritatea japonezilor scutură din cap, ezită și se scuză, spunând cât e de greu de explicat. Deși aproape orice japonez pretinde că înțelege *sentimentul* de wabi-sabi – în fond, se presupune că e un concept de bază al culturii japoneze –, foarte puțini pot pune în cuvinte acest sentiment.

De ce se întâmplă asta? Poate fiindcă, așa cum sugerează unii japonezi șovini, trebuie să ai predispoziția genetică potrivită? Greu de crezut. Sau poate fiindcă limba japoneză, cu convențiile ei, comunică bine subtilități ce țin de starea sufletească, de sentimente vagi și de logica inimii, dar nu e bună să explice lucrurile într-un mod rațional? În mică măsură, probabil e adevărat. Însă principalul motiv este acela că majoritatea japonezilor nu au învățat niciodată despre wabi-sabi în termeni intelectuali, fiindcă nu există cărți sau profesori de la care să învețe.